

Vad menar vi med fostran, lydnad och specialdressyr?

När vi pratar om hundträning använder vi olika termer för att beskriva olika saker. En dialog om hur vi umgås med våra hundar förutsätter att dessa termer betyder samma sak för oss för att undvika missförstånd

Fostran

Barbro har inlett med att tala om två sådana termer, om *fostran* och om *lydnad*. Efter att ha jobbat tillsammans med Barbro i mer än tio år vet jag att vi i grunden tycker lika men det betyder inte att vi beskriver saker på samma sätt. Om vi börjar med begreppet fostran så är det intimt förknippat med det vi gör med unga individer, både valpar och barn. Man ska lära sig vissa grundläggande färdigheter som är nödvändiga för att samvaron i gruppen/familjen fungerar. Rätt fostrad beskrivs valpen eller barnet som väluppfostrad, ett ord som används alltmer sällan.

Man kan fråga sig varför. För en valp innebär fostran ofta liktydigt med att lära sig att inte göra vissa saker, eller att inte göra vissa saker förrän man fått tillåtelse: Att inte bita på skor, sladdar eller andra saker som inte ingår i valpens arsenal av leksaker. Som fostran räknas även att inte springa ut genom dörren förrän den fått tillåtelse, att inte hoppa ur bilen förrän den fått ett glatt varsågod eller JA. Det kan också vara praktiskt att lära valpen att den inte får äta förrän du gett tillåtelse. Du sätter ner matskålen, håller tillbaka den med handen eller säger till den att sätta sig och låter den inte börja äta förrän du gett tillåtelse (tex ett glatt JA). För att styra upp detta använder vi två kommandon: NEJ och JA.

Är vi konsekventa med detta händer något. Valpen slutar bita på förbjudna saker, den sitter kvar innanför dörren när vi öppnar den, *utan att vi behöver säga något*. När vi ställer ner matskålen sätter den sig ner och tittar på oss och börjar inte äta förrän vi gett tillåtelse. Vi har lärt valpen att i en given situation bete sig på ett visst sätt utan att vi behöver säga något. *Beteendet har blivit till en vana*, en god vana. Det betyder i sin tur att valpen i en given situation betar sig på ett visst sätt utan att vi behöver säga eller göra något.

Men för att skapa en god vana måste vi kunna visa vilket uppträdande som är önskvärt eller inte. Överträdelser medför någon form av tillrättavisning. Ett lite barskt NEJ är tillräckligt för vissa, för andra måste överträdelserna leda till ett fysiskt obehag som är tillräckligt kraftigt för att bryta det oönskade beteendet. Gör vi rätt räcker det med en eller några sådana tillrättavisningar för att valpen ska sluta med det oönskade beteendet. Och det går ofta enkelt om man börjar tidigt. Har man tillåtit det oönskade beteendet en tid har även olaten blivit till en vana, en ovana. Har den tillåtit ligga i sängen eller dra omkring med sin ägare i kopplet en tid blir det alltid svårare att ändra på olaten än om valpen aldrig tillåtit att ligga i sängen eller dra i kopplet.

Barbro skriver att man ska erbjuda ett alternativ. Men det är inte alltid man kan erbjuda ett alternativ. Biter den på en sko kan man efter tillrättavisningen ge den en leksak som alternativ men om den avstår från att springa ut utan tillåtelse när dörren öppnas är det svårt att erbjuda ett alternativ.

I min värld är det detta vi först och främst menar med fostran; att ge valpen goda vanor som ett sätt att anpassa den till ett liv tillsammans med oss. Vi skapar en

regelram för valpen som måste respekteras. Vilka regler vi har därhemma kan variera. En del vill att hunden ska sova i sängen, andra att den bara får vistas i vissa rum. Om en småvuxen hund hälsar mot besökare genom att hoppa gör det kanske inte så mycket men om det rör sig om en storvuxen hund kan det leda till problem när valpen vuxit upp.

Exempel på regler som kan ingå i valpens fostran

- att inte bita på inredning
- att vänta på tillåtelse att äta när matskålen sätts ner
- att inte hoppa ut ur bilen förrän den fått tillåtelse
- att inte ligga i stoppade möbler
- att inte dra i kopplet
- att inte hälsa på främmande hundar innan föraren gett tillåtelse
- att inte hoppa mot besökare

Fostran och ledarskap

En effekt av processen runt att fostra en valp är att du även befäster ditt ledarskap. Det är du som bestämmer vilka regler som ska gälla och det är du som ser till att de efterlevs. I samvaron med valpen ingår även lek men det är du som bestämmer när leken ska börja och när den ska sluta. En väluppfostrad valp blir mer hörsam och är van vid att det ställs krav. Det gör att nästa steg i utbildningen går lättare, när vi börjar med lydnadsdressyren

Lydnad

Med lydnad menar jag att hunden på kommando (eller handtecken) ovillkorligt ska utföra ett visst beteende. Säger jag SITT eller LIGG ska den sätta eller lägga sig och förbli så tills den får ett nytt kommando. Säger jag FOT ska den följa mig vid sidan tills jag löser upp kravet. På kommandot HIT ska den komma in till mig och ta kontakt.

Träningen av ett lydnadsmoment består av två faser, en ofta kort inlärningsfas som sen följs av en kravfas där vi gradvis ökar kraven och tränar i olika miljöer.

Tyvärr har begreppet lydnad kommit att förknippas med tävling och många skiljer mellan vardagslydnad och tävlingslydnad. I min värld är det i grunden ingen skillnad mellan dessa. Lydnad är lydnad. Säger jag SITT ska hunden sätta sig oberoende om den befinner sig på en appellplan eller någon annan stans.

Vid tävlingar bedöms framför allt hur snabbt och exakt hunden utför det aktuella momentet. När vi i andra sammanhang tillämpar färdigheterna i lydnad är vi framför allt angelägna om att hunden lyder, att den verkligen kommer när vi kallar på den och att den ligger kvar på samma plats när den kommenderats att lägga sig. Vi är med andra ord mer angelägna om att hunden verkligen lyder än hur snabbt den reagerar på kommandot, det vi menar med ovillkorlighet.

Precision och snabbhet kontra ovillkorlighet är två olika oberoende sidor av lydnaden. Man kan uppnå god precision och snabbhet med ringa ovillkorlighet och man kan uppnå bra ovillkorlighet utan nämnvärd precision. Men det går även att uppnå ovillkorlig lydnad, snabba reaktioner och precision, helt enkelt genom att ställa krav på snabbhet och precision. Vad man lägger tonvikten på beror givetvis på vad målsättningen med träningen är. Är det att få kontroll över hunden eller är det att uppnå ett bra tävlingsresultat.

En tredje ofta bortglömd aspekt på lydnaden är att träningen även leder till att förhållandet till hunden ändras. Vi får helt enkelt bättre kontakt med hunden när vi tränat

lydnad med tonvikten lagd på ovillkorlighet. Indirekt löser en god ovillkorlig lydnad de vanligaste hundproblemen. Du kan stoppa hunden från att springa ut på en trafikerad väg, du kan hindra den från att göra utfall mot främmande hundar genom att lugnt kommendera FOT eller SITT och du kan lugna ner en livlig hund som är på väg att stressa upp sig genom att kräva att den lägger sig ner. Krav på passivitet har alltid en lugnande effekt på hundar förutsatt att vi tränat momenten på rätt sätt.

Ursprungligen var det just därför som lydnadsträning ansågs vara obligatorisk på alla arbetshundar. En ovillkorlig lydnad gjorde att föraren fick bättre kontakt med sin hund, bättre kontroll över hunden samtidigt som hunden blev mer koncentrerad i förarens närvaro. Men detta förutsätter att träningen grundar sig på en social plattform, på ditt ledarskap och på hundens vilja att vara dig till lags. De uppräknade effekterna uteblir om träningen bygger på att hunden har ett annat incitament för att agera, till exempel i form av att få mat eller en leksak.

Ledarskapet befästs vid fostran och lydnadsträning

Skillnaden mellan fostran och lydnad är att *det är själva situationen som utlöser ett visst beteende när vi talar om fostran. När vi talar om lydnad är det i stället ditt kommando eller ditt handtecken som utlöser hundens reaktion, en reaktion som vi förväntar oss på alla platser och under alla omständigheter.*

Vi ställer krav både när vi fostrar och lydnadstränar hunden. Det leder samtidigt till att ledarskapet befästs. Det är du som ledare som bestämmer vad som är tillåtet eller inte, det är du som ledare som ställer krav på att hunden ska lyda. Börjar man i tid med att fostra och lydnadsträna hunden vänjer den sig gradvis att det är du som bestämmer, att det är du som är ledare. Väntar man för länge blir resultatet ofta att hunden ifrågasätter dig, att den bara slår dövörat till eller till och med att den visar aggressivitet. Dessutom hinner den lägga sig till med olater som gör det svårare att träna in momentet.

En väluppfostrad hund är därför alltid lättare att lydnadsdressera och under lydnadsträningen leder färdigheterna i ett moment ofta till att hunden presterar bättre i andra moment. Den som menar att man bara ska träna vissa lydnadsmoment därför att det bara är just dessa färdigheter man eftersträvar får därför ofta problem. Den som kommer till en dressyrkurs med ambitionen att få en bra inkallning bör därför först träna andra moment där det är lättare att påverka hunden, till exempel momenten SITT, platsliggning och linförighet. Med dessa färdigheter som grund blir inkallningen som moment ofta enkel att få till.

Specialdressyr

Med specialdressyr menar vi träning som tar tillvara hundens medfödda arbetslust. Hunden agerar inte därför att du vill det utan därför att den har ett eget intresse att lösa uppgiften. Vi låter helt enkelt hunden självständigt lösa olika uppgifter. Hur självständigt och hur hunden arbetar i förhållande till föraren varierar för olika uppgifter. Om föraren styr eller påverkar hunden under arbete påverkar detta självständigheten negativt vilket givetvis blir mer påtagligt om hunden är samarbetsvillig och lydig. Den olydiga och egenrådiga hunden struntar ju i vad föraren gör. God lydnad ger dig inflytande men det gäller att använda den rätt. Men god lydnad är ändå av vikt för att specialdressyren ska kunna genomföras utan problem. Vid specialdressyr ska man undvika att korrigera hunden. Behöver man stoppa den från att göra något otillåtet, till exempel om den börjar

äta harskit under spårarbetet, bryter man beteende med hjälp av lydnad. Kanske genom att kommendera SITT eller NEJ. Korrigeras den i stället är det troligt att motivationen för fortsatt spårarbete minskar eftersom du inte kan vara säker på om hunden associerar korrigeringen med att den spårar eller äter harkulor. En god regel är därför att hunden ska vara rimligt lydig innan man börjar med specialdressyren på allvar. Det leder till att träningen kan genomföras på ett effektivare sätt.

- **Fostran**; träning som leder till att hunden uppträder på ett önskvärt sätt i en given situation utan att vi behöver agera
- **Lydnadsdressyr**; träning som leder till att hunden ovillkorligt reagerar på ditt kommando i alla situationer
- **Specialdressyr**; träning där hunden lär sig att självständigt lösa specifika uppgifter
- **Samarbete**; hundens benägenhet att påverkas av föraren utan att denne gett anvisningar i form av kommando eller handtecken.

Barbros kommentar till "vänta på tillåtelse"

Många hundägare kontaktar mig för att få råd i olika frågor gällande fostran av en besvärlig hund. Jag brukar inleda samtalet med att fråga "vad har du lärt din hund" och "när tycker du att den är duktig"?

Många beskriver exempelvis att hunden är lydig hemma, när inget stör eller berättar att "den kan sitta innan den får mat och den sitter innanför dörren när vi ska gå ut". Jag fortsätter fråga "men sen då – vad händer när ni kommer ut"? Vanligt svar: Ja då betar den sig som en galning när den ser en hund, eller en bil kör förbi!

Jag har med åren blivit "allergisk" mot råd för att träna ledarskap som handlar om att lära hunden vänta vid dörren eller framför matskålen. När resultatet av "vänta på tillåtelse" inte följs upp med att skapa goda vanor i andra situationer har man inte förstått vad träningsråden ska syfta till. Att "vänta" blir som ett moment som fungerar i en viss situation och har i det fallet inte med fostran eller att skapa god kommunikation att göra.